

Eriarvoinen kaupunki

Koordinaattorit:

Teemu Kemppainen, tohtorikoulutettava, sosiaalitieteiden laitos, Helsingin yliopisto teemu.t.kemppainen@helsinki.fi

Mikko Weckroth, tohtorikoulutettava, geotieteiden ja maantieteen laitos, Helsingin yliopisto mikko.weckroth@helsinki.fi

Kaupungistumiseen on ilmiön alusta lähtien liittynyt huoli sosiaalisesta eriarvoisuuden määrästä, kehityksestä ja paikantumisesta. Osittain kyse on ollut sosiaalisen järjestyksen tematiikasta, jolloin pelkona on että sosiaalisesti ja alueellisesti kasaantuva huono-osaisuus synnyttäisi järjestykseen liittyviä ongelmia rauhattomuuden ja rikollisuuden mielessä. Toisaalta huolen taustalla on myös arvopohjainen näkemys siitä, minkälaiset yhteiskunnalliset erot ovat suotavia ja oikeutettuja. Tähän liittyen voidaan pohtia missä määrin paikkaan sidottu elinpiirien eriytyminen on ongelmallista yhteiskunnallisen koheesion näkökulmasta.

Kaupunki voi myös itsessäänkin tuottaa eroja ja eriarvoisuutta. On esitetty, että asuinalueella voisi olla itsenäinen vaikutus asukkaan terveyden tai sosioekonomisen kannalta, mikä jo hypoteesina liittyy paikan kiinteäksi osaksi eriarvoisuuden tarkastelua. Toisaalta on nostettu esille globalisoituvien kaupunkialueiden rooli työmarkkinoita polarisoivana kenttänä, jossa työpaikkoja syntyy korkean osaamistason aloille mutta samalla myös matala-palkkaisille palvelualoille. Toisin sanoen kasvavat kaupunkialueet saattavat vahvistaa ja tekevät näkyväksi yhteiskunnallisia sosioekonomisia eroja.

Kilpailun käsite on keskeinen näkökulma kaupunkitilaan liittyvään eriarvoisuuteen. Kaupungit kilpailevat luovasta luokasta globaaleilla työmarkkinoilla ja paikallisemmin kilpaillaan hyvistä veronmaksajista saman kaupunkiseudun kuntien kesken. Mitä enemmän taloudellinen kehitys on innovaatioiden ja informaation varassa, sitä voimakkaammin kaupungin aktuaalinen ja potentiaalinen väestö jakautuu niihin, joita halutaan houkutella alueelle ja niihin, joista mieluiten haluttaisiin päästä eroon. Samalla kilpaillaankin siitä kenellä on oikeus mihinkin kaupunkitilan osaan. Kuka saa määrittää, mitkä normit ohjaavat käytöstä eri tiloissa? Kenellä on vara vaikuttaa? Kuka joutuu poistyyönnetyksi? Esimerkiksi sopii jo istuimien suunnittelu: tietynlaisilla julkisten tilojen penkkien ratkaisulla on tehty vaikeaksi vaikkapa nukkuminen kyseisellä penkillä, jolloin on suunnittelun keinoin määritetty suotava ja normaali kaupunkilaisen habitus kyseiseen tilaan.

Urbaani eriarvoisuus ilmeneekin paitsi taloudellisten resurssien, myös vallan suhteen. Työryhmään ovat tervetulleita kaikki esitykset jotka käsittelevät tavalla tai toisella kaupunkia ja eriarvoisuuden tematiikkaa: tervetulleita ovat teoreettiset ja empiiriset esitykset, laadulliset ja määrälliset lähestymistavat; niin tutkimussuunnitelmat, meneillä olevat projektit kuin valmiit tutkimuksetkin.

Kollektiivisen toiminnan esteet huono-osaisessa lähiössä: yhteispystyvyysteorian kritiikki ja esitys näkökulman laajentamiseksi kahdessa huono-osaisessa lähiössä tehdyn etnografisen tutkimuksen perusteella

Lotta Junnilainen

Tohtorikoulutettava, Helsingin yliopisto, Sosiaalitieteiden laitos

lotta.junnilainen(at)helsinki.fi

Esityksessäni kritisoin kaupunkitutkimuksessa uutta ja nopeasti levinnyttä yhteispystyvyyden käsitettä (collective efficacy) aineistolla, joka perustuu vuosia kestäneeseen etnografiseen tutkimukseen kahdessa huono-osaisessa lähiössä eri puolilla Suomea. Yhteispystvyys viittaa kahteen asukkaiden hyvinvointiin vaikuttavaan mekanismiin: sosiaaliseen koheesioon ja yhteisiin odotuksiin alueellisesta sosiaalisesta kontrollista (käytännössä siihen, uskovatko asukkaat naapureiden puuttuvan alueella tapahtuvaan häiriökäyttäytymiseen vai eivät). Tämänhetkinen kansainvälinen tutkimus ja keskustelu olettavat, että huono-osaisten alueiden elämää voidaan parantaa erityisesti yhteispystyvyyttä lisäämällä. Esityksessäni osoitan oletuksen ongelmallisuuden empiiristen esimerkkien avulla. Vertaan paikallista sosiaalista elämää kahdella alueella, joista toisessa yhteispystvyys on merkittävästi suurempaa kuin toisessa: asukkaat luottavat toisiinsa ja yhdessä puuttuvat alueelliseen epäjärjestykseen. Esityksessäni osoitan, kuinka yhteispystyvyydestä huolimatta asukkaat eivät kuitenkaan pysty sellaiseen kollektiiviseen toimintaan, joka edistäisi heidän asemaansa. He eivät tule kuulluiksi, koska esittävät vaatimuksia tavalla, jota heidän asioistaan päättävät tahot eivät ymmärrä. Esitykseni perustuu artikkeliluonnokselle, jossa etnografisen aineiston valossa kyseenalaistan yhteispystyvyyden ja onnistuneen kollektiivisen toiminnan oletetun yhteyden ja ehdotan näkökulman laajentamista huono-osaisten alueiden ja niistä päättävien tahojen väliseen suhteeseen sekä asukkaiden kollektiiviseen kykyyn esittää vaatimuksia ”oikealla” tavalla.

Pienimittakaavainen sosiaalinen sekoittaminen ja sen tuottama elinympäristö

Jutta Juvenius

Tohtorikoulutettava, Sosiaalitieteiden laitos, Helsingin yliopisto

jutta.juvenius(at)helsinki.fi

Yhteiskunnan jakautuminen on merkittävä 2000-luvun poliittista ja yhteiskuntatieteellistä keskustelua leimaava teema. Vaikka jakautuminen voi ilmiönä tuntua abstraktilta, eräs sen konkreettinen ilmentymä on Helsingin viimeiset 20 vuotta jatkunut segregaatiokehitys alueiden eriytyessä asukkaiden tulo- ja koulutustasolla mitattuna. Tämä kehitys on päässyt tapahtumaan, huolimatta Helsingin vuosikymmeniä jatkuneesta aktiivisesta sekoittamispolitiikasta. Aluillaan olevassa väitöskirjahankkeessani - jonka tutkimussuunnitelmaa nyt esittelen – tutkin niin sanottuja sekataloja, joita on esitetty ratkaisuksi etenevän segregaation ongelmaan. Sekatalot ovat Helsingin Ruoholahdessa sijaitsevia taloja, joissa samassa rappukäytävässä sijaitsee sekä kunnallisia vuokra-asuntoja että omistaja-asukkaiden osakehuoneistoja. Vastaavan kaltaista pienimittakaavaista sosiaalista sekoittamista ei ole toteutettu enää Ruoholahden valmistuttua, mutta Helsingin kasvavat alueelliset sosioekonomiset erot ovat saaneet kaupungin virkamiehet ja poliitikot harkitsemaan mallin laajentamista uusille alueille. Tutkimuksessani tarkastelen sekatalojen tuottamaa elinympäristöä ja pohdin mallin kaupungin tulevalle sekoittamispolitiikalle tarjoamia mahdollisuuksia. Ainutlaatuisuudesta huolimatta sekatalomallin tuottamaa elinympäristöä on tutkittu varsin vähän, minkä vuoksi kysyn tutkimuksessani 1) Millaisena spatiaalisen ja sosiaalisen segregaation purkajana sekatalo toimii? 2) Millaisen elinympäristön se tuottaa asukkailleen? 3) Mitkä tekijät tukevat ja hankaloittavat sujuvaa yhteiseloä? 4) Mitä annettavaa sekatalomallilla on tulevaisuuden sosiaalisen sekoittamisen politiikalle? Tutkimuksen empiirinen fokus on talojen sosioekonomisessa asukasrakenteessa, asukasviihtyvyydessä, asukkaiden välisessä vuorovaikutuksessa ja asukastoiminnassa. Aineistona käytän survey-kyselyä, havainnointia ja asukkaiden haastatteluja. Työ jatkaa osaltaan eurooppalaista keskustelua alueiden eriarvoistumisesta ja yhteiskunnan roolista tuon eriarvoistumisen torjuna.

Asuinalueiden erilaistuminen pääkaupunkiseudulla

Hannu Kyto

Yliopistotutkija, Kuluttajatutkimuskeskus, Helsingin yliopisto

hannu.kyto(at)helsinki.fi

Helsingin yliopiston Kuluttajatutkimuskeskuksessa on valmistumassa ”Muuttovirtojen vaikutus alueelliseen eriytymiskehitykseen pääkaupunkiseudulla” - niminen tutkimus, joka kuuluu ARA - rahoitteiseen ”Asuinalueiden kehittämisohjelmaan”. Lisäksi Kuluttajatutkimuskeskuksessa on valmistunut Tekesin ”Tila-ohjelmaan” kuulunut ”Asuinalueiden elinkaarikestävyys” -niminen tutkimus (Kytö ym. 2014), jossa käsiteltiin pääkaupunkiseudun asuinalueiden erilaistumiskehitystä viime vuosikymmenien aikana. Esitykseni perustuu näiden hankkeiden tärkeimpiin tuloksiin, joissa on analysoitu asuinalueiden erilaistumiskehitystä ja valikoivien muuttovirtojen vaikutusta siihen.

Pääkaupunkiseudun alueellinen erilaistuminen on ollut voimakasta etenkin 1990-luvun alun laman jälkeen ja se on jatkunut koko 2000-luvun ajan. Kehitys on vaikuttanut mm. asuinalueiden elinkaarikestävyyteen, jolla tarkoitetaan alueen sopeutumista muuttuviin tarpeisiin ja sen säilymistä hyvänä asuinympäristönä. Elinkaarikestävyyttä tutkittaessa tarkasteltiin pääkaupunkiseudun tilastollisten pienalueiden erilaisuutta ja erilaistumiskehitystä suhteessa toisiinsa 1980-luvulta alkaen. Tarkoituksena oli löytää erilaisia alueellisia kehityspolkuja ja niissä piileviä hyviä ja huonoja kehityssuuntia.

Pääkaupunkiseudun sosioekonomisen ja fyysisen erilaistumisen kuvauksessa käytettiin pääkomponenttianalyysia ja tärkeimmistä muuttujista rakennettuja summamuuttujia. Saadut pääkomponentit nimettiin nopean kasvun alueiksi, urbaaneiksi alueiksi, kasvaneen taloudellisen huoltosuhteen alueiksi, kasvaneen väestöllisen huoltosuhteen alueiksi ja väljän asumisentalueiksi. Tämän tutkimuksen mukaan asuinalueiden elinkaarikestävyyteen vaikuttavat useat aluerakenteelliset ja sosioekonomiset tekijät sekä niiden muutokset.

Kuntien sisäinen ja niiden välinen muuttoliike on ollut koko 2000-luvun alun poikkeuksellisen voimakasta ja kiihtynyt vielä viime vuosien aikana. Meneillään olevan taantumana aikana muuttovirrat ovat suuntautuneet yhä enemmän kasvukeskuksiin ja erityisesti pääkaupunkiseudulle. Muuttovirrat alkoivat erilaistua rakenteeltaan 2000-luvun alussa, mikä on johtanut alueellisen eriytymiskehityksen voimistumiseen etenkin suurilla kaupunkiseuduilla.

Sosioekonomiselta taustaltaan erilaiset kotitaloudet valitsevat asuinalueensa eri tavoin. Alueellisia muuttovirtoja ohjaavatkin muuttajien erilaiset resurssit, kulttuuriset orientaatiot ja elämäntilanne, mielikuvat palvelutarjonnasta ja sen laadusta, asuinalueen viihtyisyydestä yms. sekä toisaalta asuntomarkkinoiden, yhdyskuntasuunnittelun ja muiden yhteiskunnallisten prosessien tuottamat ja tarjoamat erilaiset asuin- ja elinympäristöt. Pääkaupunkiseudun muuttovirrat voitiin ryhmitellä pääasiassa hyvätuloisista lapsiperheistä, pääasiassa keskituloisista työikäisistä ja pääasiassa pienituloisista opiskelijoista koostuviksi muuttovirroiksi.

Lähde mukaan! -hanke – Työtä, hyvinvointia ja yhteisöllisyyttä Porin seudulle

Hannu Piironen

Lehtori, Diakonia-ammattikorkeakoulu

hannu.piiroinen(at)diak.fi

Diakonia-ammattikorkeakoulussa keväällä 2015 käynnistynyt hanke kokoaa yhteen Porin kaupungin lähiöalueiden keskeisiä kansalaistoimijoita edistämään kuntalaisten osallisuutta ja vaikuttamismahdollisuuksia. Kaksivuotisen hankkeen perimmäisenä tavoitteena on edistää hankkeessa mukana olevien alueiden sosiaalista koheesiota. Hankkeen avulla pyritään kehittämään julkisen, yksityisen ja kolmannen sektorin toimijoiden välistä yhteistyötä ja sitä kautta edistämään työttömien palveluohjausta ja työllistymismahdollisuuksia Pormestarinluodon ja Pihlavan kaupunginosien lähiöalueilla. Hankkeen yhtenä osatavoitteena on perustaa lähiöyhteistyöryhmiä, jotka suunnittelevat ja toteuttavat paikallisten toimijoiden laatimissa kehittämissuunnitelmissa esiin nostettuja alueellisia kehittämistarpeita. Hankkeen yhteydessä on myös tarkoituksena kehittää ja käynnistää kansalaislähtöinen alueellisen kehittämisen ja osallisuuden toimintamalli, joka voisi toimia muun muassa työllisyys-, sosiaali- ja terveystalvelujen suunnittelun ja julkisen päätöksenteon tukena.